

**Информационни технологии в работата на учителите при предоставяне
на педагогическа и психологическа подкрепа на ученици
със специални образователни потребности
(СОП)**

Мирослав Бабиаж

**Information technologies in the work of teachers in providing
pedagogical and psychological support to students
with special educational needs
(SEN)**

Mirosław Babiarcz

Abstract:

The pandemic has worsened the quality of the educational process but it forced us make a jump in the digitalization of this process, and it happened everywhere - in all schools and universities. So today it is reasonable to talk about determining the degree of digitalization of a (higher) education institution, which will be the topic of the presentation. Here, the word "higher" is not accidentally placed in brackets. Thus, we want to show that we will also be able to use this system to determine the degree of digitalization of a school. In fact, we will offer a system of indicators for the degree of digital transformation of the university, most of which are quantitative, but there are also qualitative ones.

An advantage of this system is that the value of the two integral indicators does not depend on the size of the higher education institution. Under this system, a small university could receive a higher grade than a large one. Disadvantage of the system is the need for careful verification of the value of quantitative indicators by an expert group.

Keywords: special educational needs (SEN) information technologies (IT) psychological and pedagogical support digital tools individualization of education teachers' digital competencies

For contacts: dr hab. prof. Mirosław Babiarcz, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland,
mbabiarcz@ujk.edu.pl

ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременното образование е подложено на динамични промени, произтичащи от развитието на информационните и комуникационните технологии (ИКТ). Тяхното присъствие в дидактическият процес се превръща не само в стандарт, но и в необходимост, особено в контекста на работата с ученици със специални образователни потребности (СОП). Включващото образование, което е един от ключовите парадигми на съвременната педагогика, предполага осигуряване на равни възможности за развитие на всички ученици чрез адаптиране на методите, формите и средствата за обучение (7). Целта на настоящата статия е да анализира ролята на информационните технологии в работата на учителя, оказващ педагогическо-психологическа подкрепа на ученици със СОП, както и да посочи възможностите и ограниченията за тяхното прилагане в образователната практика.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Специални образователни потребности – теоретичен контекст

Понятието за специални образователни потребности се отнася до ученици, които изискват специфична организация на учебния процес поради разнообразни

дефицити в развитието, когнитивни, емоционални или социални трудности (10). В полската образователна система то обхваща, наред с други, ученици с увреждания, разстройства от аутистичния спектър, трудности в обучението или поведенчески разстройства.

От гледна точка на теорията на конструктивизма (5,8), процесът на учене е активно конструиране на знания от страна на ученика, което имплицира необходимостта от адаптиране на образователната среда към неговите индивидуални нужди. В този контекст информационните технологии могат да изпълняват ролята на инструмент, подпомагащ когнитивното и социалното развитие на ученика.

Информационните технологии в диагностиката и подкрепата на ученици със СОП

Прилагането на информационните технологии в работата на учителя позволява по-ефективно диагностициране на нуждите на ученика. Дигиталните инструменти, като диагностични платформи, онлайн тестове или образователни приложения, позволяват бързо събиране и анализ на данни (1).

В областта на педагогическо-психологическата подкрепа от особено значение са:

- програми, подпомагащи развитието на когнитивните функции,
- терапевтични приложения,
- инструменти за алтернативна и увеличаваща комуникация (AAC).

Изследванията показват, че използването на ИКТ може да повиши мотивацията на учениците и да подобри ефективността на терапевтичните въздействия (4).

Индивидуализация на обучението с използване на ИКТ

Индивидуализацията на учебния процес съставлява основата на работата с ученици със СОП. Информационните технологии позволяват адаптиране на образователното съдържание към нивото на функциониране на ученика, неговото темпо на работа и когнитивни предпочитания (8).

Примерите за приложение включват:

- платформи за електронно обучение (e-learning), предлагащи диференцирани пътеки за учене,
- мултимедийни материали, подпомагащи различни стилове на учене,
- софтуер, адаптиран към нуждите на ученици с дислексия или разстройства на концентрацията.

В съответствие с концепцията за универсален дизайн в образованието (UDL), технологиите могат да подкрепят създаването на среда, достъпна за всички ученици (3).

Мониторинг на напредъка и сътрудничество с обкръжението на ученика

Информационните технологии позволяват систематичен мониторинг на напредъка на ученика чрез анализ на образователните данни. Електронните дневници, образователните платформи или приложенията за отчитане позволяват текущо проследяване на постиженията и трудностите на ученика (6).

Освен това технологиите благоприятстват сътрудничеството между учители, специалисти и родители. Комуникацията чрез дигитални инструменти (напр. видеоконференции, комуникационни платформи) повишава ефективността на дейностите, подкрепящи развитието на ученика.

Ползи и ограничения при прилагането на информационните технологии

В специализираната литература се подчертават множество ползи, произтичащи от използването на ИКТ в работата с ученици със СОП, включително:

- повишаване на атрактивността на дидактическия процес,
- възможност за индивидуализация на обучението,
- подобряване на комуникацията и достъпността на образователното съдържание (2).

Същевременно се посочват и съществени ограничения:

- недостатъчни дигитални компетенции на учителите,
- ограничен достъп до подходящо оборудване,
- риск от прекомерна дигитализация на образователния процес (6).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дискусия

Анализът на литературата показва, че информационните технологии съставляват съществена подкрепа в работата на учителя, но тяхната ефективност зависи от компетенциите на потребителя и от образователния контекст. Ключово значение има съзнателното и целенасочено използване на дигиталните инструменти в съответствие с нуждите на ученика.

Съществено предизвикателство остава също така необходимостта от системна подкрепа за учителите по отношение на усъвършенстването на дигиталните компетенции и осигуряването на достъп до съвременни образователни инструменти.

Изводи

Информационните технологии играят все по-голяма роля в процеса на подпомагане на учениците със специални образователни потребности. Тяхното прилагане позволява по-ефективна диагностика, индивидуализация на обучението и мониторинг на напредъка на ученика.

Условие за ефективното използване на ИКТ обаче е подходящата подготовка на учителите и критичният подход към прилаганите инструменти. В бъдеще ще бъде важно по-нататъшното развитие на изследванията относно ефективността на технологиите в специалното образование и тяхното практическо приложение.

ЛИТЕРАТУРА

1. Florian, L. (2004). *Uses of Technology That Supports Pupils with Special Educational Needs*. In L. Florian, & J. Hegarty (Eds), *ICT and Special Educational Needs: A Tool for Inclusion*. Buckingham: Open University Press.
2. Higgins, S., Xiao, Z., & Katsipataki, M. (2012). *The Impact of Digital Technology on Learning: A Summary for the Education Endowment Foundation*. Durham: Education Endowment Foundation and Durham University.

3. Meyer, A., Rose, D. H., & Gordon, D. (2014). *Universal Design for Learning: Theory and Practice*. CAST.
4. Passey, D., Rogers, C. G., Machell, J., & McHugh, G. (2004). *The Motivational Effect of ICT on Pupils* (RR523). London: Department for Education and Skills—DfES.
5. Piaget, J. (1972). *Psychology and Epistemology*. Penguin.
6. Selwyn, N. (2016). *Education and Technology: Key Issues and Debates*. Bloomsbury Academic.
7. Szumski G. (2010). *Wokół edukacji włączającej. Efekty kształcenia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w klasach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
8. Tomlinson, C.A. (2014) *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. 2nd Edition, ASCD, Alexandria.
9. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society. The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.
10. Warnock, M. (1978). *Special Educational Needs Report*. HMSO.